

Examen VWO

2015

tijdvak 1
vrijdag 22 mei
9.00 - 12.00 uur

Latijn

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 22 vragen en een vertaalopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 76 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (tekstelementen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één tekstelement wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één tekstelement, dan wordt alleen het eerste tekstelement in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

Regel 1 **iucundissima quiete**

- 1p 1 Leg uit waarom dit volgens Plinius verwondering bij Calvisius zal wekken. Baseer je antwoord op het vervolg.

Regel 4-6 **Quo** t/m **videre**

In deze zin wordt het oordeel van Plinius over de belangstelling voor de wagenrennen onderstreept door een antithese.

- 1p 2 Citeer de twee Latijnse woorden uit deze zin die deze antithese vormen.

Regel 7 **nunc favent panno**

- 2p 3 Beschrijf in eigen woorden wat volgens Plinius twee alternatieven zijn waarvoor hij meer begrip zou kunnen opbrengen. Baseer je antwoord op het voorafgaande.

Regel 9-10 **repente agitadores illos equos illos relinquent**

- 2p 4 a. Leg uit waarom zij dit volgens Plinius zullen doen.
b. Leg uit wat **relinquere** concreet betekent in de geschetste situatie.

Regel 6 **homines** en regel 12 **homines**

- 2p 5 a. Wie worden er in regel 6 met **homines** bedoeld? Beantwoord de vraag in het Nederlands.
b. Wie worden er in regel 12 met **homines** bedoeld? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

Regel 12-14 **quos ego** t/m **capior**

Plinius gebruikt in deze regels een paradox.

- 1p 6 Leg deze paradox uit.

De Romeinse filosoof Seneca beschrijft in een brief een bokswedstrijd. De volgende zin is afkomstig uit deze brief:

“Ik overweeg bij mezelf hoeveel mensen hun lichaam oefenen en hoe weinigen hun geest, wat voor een grote toeloop er is naar een schouwspel dat niets anders dan oppervlakkig genot kan beloven, en hoe stil het is op plaatsen waar de wetenschap beoefend wordt, hoe zwak van geest die mensen zijn van wie wij de armen en schouders bewonderen.”

‘een grote toeloop’

- 3p 7 a. Citeer uit de regels 1-6 (**Omne** t/m **videre**) het Latijnse tekstelement dat inhoudelijk overeenkomt met ‘een grote toeloop’.

‘oppervlakkig genot’

- b. Citeer uit de regels 10-14 (**Tanta** t/m **capior**) het Latijnse tekstelement dat inhoudelijk overeenkomt met ‘oppervlakkig genot’.

'de wetenschap'

c. Citeer uit de regels 1-6 (**Omne t/m videre**) het Latijnse tekstelement dat inhoudelijk overeenkomt met 'de wetenschap'.

Tekst 2

Regel 2 **ludos**

Cicero geeft twee mogelijke verklaringen voor het feit dat Marius de spelen niet heeft bijgewoond en levert commentaar op deze verklaringen.

- 2p 8 Beschrijf in eigen woorden deze twee mogelijke verklaringen én het commentaar van Cicero op elk van deze twee verklaringen. Baseer je antwoord op de regels 1-7 (**Si t/m relictus**).

Regel 5 **animo valuisse**

- 1p 9 Citeer uit het voorafgaande het Latijnse woord dat inhoudelijk overeenkomt met **animo valuisse**.

Regel 6 **modo ut tibi constiterit fructus otii tui**

In het vervolg (t/m **semisomni** regel 11) maakt Cicero duidelijk waarop hij met deze **fructus** doelt.

- 3p 10 a. Beschrijf in eigen woorden waarop Cicero met **fructus** doelt.
b. Beschrijf in eigen woorden de twee omstandigheden die volgens Cicero deze **fructus** bevorderden. Baseer je antwoord op de regels 6-7 (**quo t/m relictus**).
c. Voldoet de schrijver Plinius in zijn brief over de wagenrennen (Tekst 1) aan de voorwaarde die Cicero aan Marius stelt in regel 6 (**modo t/m tui**)? Licht je antwoord toe.

Regel 13 **quae Sp. Maecius probavisset**

De goedkeuring van Sp. Maecius was in de ogen van Cicero geen garantie voor kwaliteit.

- 1p 11 Leg dit uit. Baseer je antwoord op de regels 11-13 (**Reliquas t/m probavisset**).

Regel 20-21 **Apparatus t/m hilaritatem**

- 1p 12 Citeer het Latijnse tekstelement uit het vervolg (t/m **attulissent** regel 25) waaruit je kunt afleiden dat velen deze opvatting niet hadden.

Regel 18-25 **Quid t/m attulissent**

In deze regels laat Cicero merken dat hij in sommige gevallen toch nog wel een positief element ziet in **ludi**.

- 2p 13 a. Citeer uit de regels 18-20 (**Quid t/m ludi**) het Latijnse woord waarmee Cicero dit positieve element aanduidt.

- b. Beschrijf in eigen woorden welke voorwaarde Cicero stelt voor het verkrijgen van dit positieve element. Baseer je antwoord op de regels 20-25 (**Apparatus** t/m **attulissent**).

Regel 33-36 **Reliquae** t/m **transverberatur**

In deze regels schetst Cicero een tegenstelling die vergelijkbaar is met de tegenstelling in de regels 13-14 (**Omnino** t/m **meo**).

- 2p 14 a. Beschrijf in eigen woorden de tegenstelling in de regels 13-14 (**Omnino** t/m **meo**).
- b. Beschrijf in eigen woorden de tegenstelling in de regels 33-36 (**Reliquae** t/m **transverberatur**) die vergelijkbaar is met de tegenstelling in de regels 13-14 (**Omnino** t/m **meo**).

Regel 37-38 **Extremus elephantorum dies fuit**

Dit optreden van de olifanten is ook door Plinius Maior beschreven:

“Toen Pompeius’ olifanten de hoop om te vluchten hadden opgegeven, probeerden ze met onbeschrijflijk gedrag, alsof ze met een soort klaagzang hun lot beweenden, medelijden bij het publiek op te wekken, waardoor het volk zo ontroerd werd dat het niet meer dacht aan de veldheer en de vrijgevigheid die hij ter ere van hen had tentoongespreid, maar dat allen huilend opstonden en Pompeius vervloekten; niet lang daarna kwamen die vervloekingen hem duur te staan.”

‘ontroerd werd’

- 3p 15 a. Citeer het Latijnse tekstelement uit de regels 38-40 (**In** t/m **societatem**) dat inhoudelijk vergelijkbaar is met ‘ontroerd werd’.

‘vrijgevigheid’

Dat Pompeius niet zuinig is geweest, kun je ook afleiden uit wat Cicero schrijft in de regels 11-16 (**Reliquas** t/m **arbitrabilis**).

- b. Citeer het Latijnse woord uit de regels 11-16 (**Reliquas** t/m **arbitrabilis**) waaruit je dit kunt afleiden.

‘kwamen die vervloekingen hem duur te staan’

Plinius Maior suggereert met deze woorden een verband met een historisch conflict.

- c. Beschrijf in eigen woorden dit historische conflict en de afloop daarvan. Baseer je antwoord op de achtergronden van de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.

Vergelijk Tekst 2 met Tekst 1

Cicero is in zijn beschrijving van de **ludi** veel gedetailleerder dan Plinius.

- 2p 16 Verklaar het verschil. Ga in je antwoord in op zowel de beschrijving van Cicero als die van Plinius.

Tekst 3

Regel 1 **quam diligentissime potui**

- 1p 17 Welk woord moet je in gedachten aanvullen om deze bijzin compleet te maken?
- A **legere**
 - B **adnotare**
 - C **commutare**
 - D **eximere**

Regel 4-5 **cum adnotationibus tuis**

Deze **adnotationes** houden twee zaken in.

- 2p 18 Beschrijf deze twee zaken in eigen woorden. Baseer je antwoord op de regels 1-7 (**Librum t/m vixerimus**).

Regel 1-7 **Librum t/m vixerimus**

In een andere brief schrijft Plinius over zijn oom aan Tacitus:

“en hoewel hij zelf een groot aantal onvergankelijke werken heeft voortgebracht, zal de onsterfelijke roem van jouw geschriften toch sterk bijdragen aan de blijvende herinnering aan hem.”

‘de onsterfelijke roem van jouw geschriften’

In Tekst 3 is Plinius op dit punt iets voorzichtiger.

- 1p 19 Citeer het Latijnse tekstelement uit de regels 1-7 (**Librum t/m vixerimus**) waaruit dat blijkt.

Regel 10-12 **Equidem t/m concupiscebam**

Plinius maakt Tacitus in deze regels een compliment.

- 1p 20 Leg uit dat dit compliment wordt versterkt door de opmerking **Et erant multa clarissima ingenia** (regel 12).

Regel 20-21 **cum t/m constringant**

Deze woorden worden door T. Peters als volgt vertaald:

“aangezien zo vele overeenkomsten in ons werk, in ons karakter, in onze reputatie en zelfs in de laatste wilsbeschikkingen van mensen, ons aan elkaar binden.”

De vertaler heeft de grammaticale structuur van het Latijn niet geheel overgenomen.

- 1p 21 Leg dit uit met betrekking tot het woord **vinculis**. Ga in je antwoord in op zowel het Latijn als de vertaling.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Algemeen

- 3p 22 De volgende citaten zijn ontleend aan brieven van Cicero en Plinius. Noteer bij elk citaat of het een brief van Cicero of van Plinius betreft. Motiveer telkens je antwoord.
- 1 “Uw gunst, goede keizer, die ik in de hoogste mate ervaren mag, stimuleert me de moed op te vatten om ook voor mijn vrienden bij u die gunst af te smeken.”
 - 2 “Ik heb Antonius’ proclamatie te lezen gekregen van Brutus, en hun antwoord, een voortreffelijk stuk, inderdaad. Maar wat de uitwerking of de bedoeling van de proclamaties is, zie ik beslist niet. Ik kom nu dan ook niet daarheen, zoals Brutus dacht, om mij in de politieke strijd te mengen. Wat valt er immers te doen?”
 - 3 “De eerste die deze manier om een gehoor te formeren invoerde, was Larcus Licinus, maar die ging niet verder dan toehoorders bijeen te bedelen. Ik herinner me in elk geval dat ik het zo heb gehoord van mijn leermeester Quintilianus.”

Tekst 4

- 38p Bestudeer de inleiding en de aantekeningen bij Tekst 4. Vertaal de regels 1 t/m 12 in het Nederlands.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.